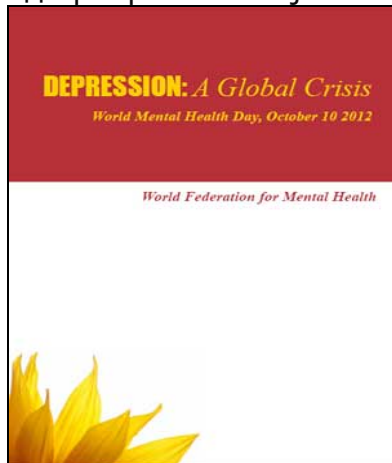

БОЛНИЧКИ МОРБИДИТЕТ ОД МЕНТАЛНИ ЗАБОЛУВАЊА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, 1998-2011

Менталното здравје е составен дел на општото здравје. Тоа претставува важен ресурс за поединецот, семејството и нацијата. Проблемите и пореметувањата на менталното здравје, поради релативно високата преваленца и често хроничниот тек, како и почетокот во младата возраст и адолесценцијата, претставуваат еден од приоритетните јавно - здравствени проблеми.

Податоците на Светската Здравствена Организација (СЗО) покажуваат дека водечки здравствен и социоекономски проблем во светот и во земјите на европскиот регион, се незаразните заболувања, односно исхемичните срцеви заболувања, цереброваскуларните, менталните, малигните, сообраќајните несреќи и други. Во светот 450 милиони луѓе постојано страдаат од ментални и невролошки растројства, а 1.5 милјарди луѓе, од кои три четвртини живеат во земјите во развој страдаат од едно или повеќе невропсихијатриски заболувања. Бројот на лица на кои периодично им е потребна психијатриска помош или некој друг вид на професионално советување или помош, секако е многу повисок и во основа не може точно да се процени. Многу искуства и истражувања покажуваат дека како и многу други заболувања, менталните заболувања се резултат на комплексна интеракција меѓу биолошките, психолошките и социјалните фактори. Во 2020 година се очекува процентот на менталните заболувања да се зголеми до 50% (СЗО, Извештај на СЗО 2001).

Менталните заболувања во Република Македонија во целокупниот болнички морбидитет се застапени со 4% во 1996 година, 4.6% во 2000 година, 3.6% во 2005 година и 3,8% во 2006 година. ?

Следејќи ја политиката на СЗО, во Република Македонија во март 2005 година е изготвена "Национална стратегија за унапредување на менталното здравје 2005-2012", од страна на Националната комисија за заштита на менталното здравје при Министерството за здравство, а со поддршка од проектот за ментално здравје на канцеларијата на СЗО во Скопје и од проектната канцеларија на Пактот за стабилност за Југоисточна Европа во Скопје. Во овој документ се дадени упатства и препораки во која насока треба да оди процесот на реформите во областа на менталното здравје во Републиката. Една од целите е да се

намали бројот на болничките кревети во психијатриските болници и да се прифати пристап кој се заснова на обезбедување грижа поблиску до местото каде живеат и работат пациентите. Ваквата грижа треба да понуди унапредување на:

- менталното здравје на населението;
- службите за превенција на менталните болести и
- лекувањето близу сопствениот дом на пациентот во соработка со примарната здравствена заштита.

Ова значи локално-ориентирана здравствена заштита која е програмски пристап и овозможува поврзување на примарната заштита со болниците и институциите за ментално здравје, и вклопува социјална поддршка, рехабилитација и превенција. Овие услуги треба да се развиваат и да функционираат поврзани во мрежа со тесна координација. Грижата за менталното здравје во примарната здравствена заштита ја спроведуваат општите лекари. Секундарната здравствена заштита се спроведува преку специјалистичко-консултативната дејност, единаест невропсихијатриски и две психијатриски одделенија на општите болници и специјалните болници за душевни болести: Психијатриска болница Негорци-Гевгелија и Психијатриска болница Демир Хисар, додека терциерната здравствена заштита се спроведува преку специјалната психијатриска болница "Скопје" и Клиниката за психијатрија при Клинички центар.

Во 2011 година има 6755 лекувани болни од Душевни растројства и растројства на обносните (F00-F99) во три специјални психијатриските болници, Клиника за психијатрија, единаесет невропсихијатриски и две психијатриски одделенија при општите болници во Републиката и во однос на 1998 година постои пораст од 3%.

Табела 1 ЛЕКУВАНИ БОЛНИ ОД МЕНТАЛНИ ЗАБОЛУВАЊА ВО ПСИХИЈАТРИСКИТЕ БОЛНИЦИ, КЛИНИКА ЗА ПСИХИЈАТРИЈА, НЕВРОПСИХИЈАТРИСКИТЕ И ПСИХИЈАТРИСКИТЕ ОДДЕЛЕНИЈА НА ОПШТИТЕ БОЛНИЦИ ПО ПОЛ Р.МАКЕДОНИЈА, 1998-2011Г.

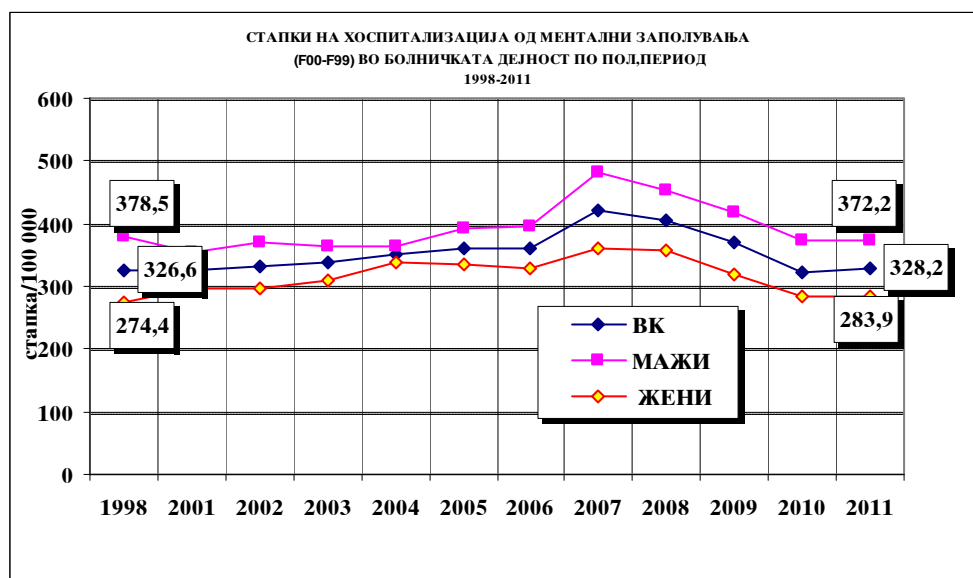
		1998	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Индекс 2011/98
Психијатриски болници	СЕ	2706	2876	3287	3275	4035	3203	3213	2810	3099	114.5
	М	1932	2014	2386	2366	2895	2245	2308	2083	2244	116.2
	Ж	774	862	901	909	1140	958	905	727	855	110.5
Клиника за Психијатрија	СЕ	324	520	575	439	468	470	693	732	720	222.2
	М	137	197	268	185	209	209	313	347	311	227.0
	Ж	187	323	307	254	261	261	380	385	409	218.7
Невропсихијат риски одд. при општите боници	СЕ	3528	3347	4208	3669	4122	4090	3661	3076	2936	83.2
	М	1737	1558	1851	1659	1839	1766	1691	1286	1284	73.9
	Ж	1791	1789	2357	2010	2283	2324	1970	1790	1652	92.2
вкупно	СЕ	6558	6743	8070	7383	8625	7763	7567	6618	6755	103.0
	М	3806	3769	4505	4210	4942	4220	4312	3716	3839	100.9
	Ж	2752	2974	3565	3173	3683	3543	3255	2902	2916	106.0

Извор: Институт за јавно здравје на Република Македонија, Анкета спроведена во соработка со ЦЈЗ

Бројот на лекувани болни од ментални заболувања од машки пол е поголем од бројот на лекувани жени, при што бројот на мажите кои се лекуваат од ментални заболувања во периодот 1998 – 2011 година е зголемен за 9%, а бројот лекувани жени за 6% (Табела 1).

Стапката на 100 000 жители во вкупните ментални заболувања во Психијатриска болница "Скопје", Психијатриска болница Негорци – Гевгелија, Психијатриската болница Демир Хисар, Клиниката за психијатрија, невропсихијатриските и психијатриските одделенија при општите болници, во 1998 година е 326.6‰, а во 2011 година 328.2‰. Морбидитетот има тенденција на пораст. Во 2011 година има 372.2 заболени мажи и 283.9 заболени жени од ментални заболувања на 100 000 жители (Дијаграм 1).

Дијаграм 1. Стапки на хоспитализација на 100 000 поради ментални заболувања (F00-F99) во болничката дејност по пол во Република Македонија, 1998-2008г.

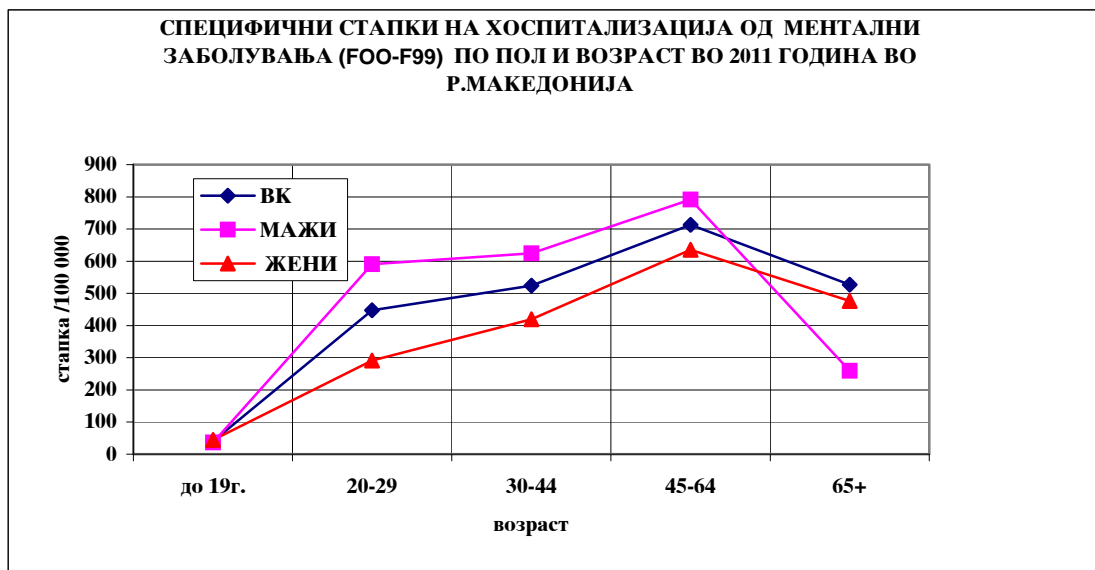

Институт за јавно здравје на Република Македонија

Во 2011 година по групи на ментални заболувања во болничката дејност на прво место е групата Шизофренија, шизотипни и налудничави растројства со 33.0% застапеност во вкупниот број на лекувани болни од ментални заболувања, на второ место е групата Душевни растројства и растројства на обносните настанати поради употреба на психоактивни супстанции со 24.5%, а на трето место се Невротските растројства поврзани со стрес и соматоформни растројства - Неурози со 19.3% застапеност.

Најзастапена во болничкиот морбидитет во 2011 година е возрасната група од 45-64 години кај двата пола (Дијаграм 2).

Дијаграм 2

ПРЕДЛОГ МЕРКИ

Основна цел на здравствената заштита од ментални болести во Република Македонија е да се превземе следното:

- Посветување поголемо внимание во текот на животот на промоцијата и на заштитата на менталното здравје, особено од социјално и економски загрозените групи;
- Обезбедување животна и работна средина на луѓето од сите возрасти, со цел да се добие чувство на кохерентност, здрави социјални односи и моќ за спротивставување со стресните ситуации;
- Здравствените и другите соодветни професии треба да бидат обучени за рано откривање на ментални проблеми и за давање прва помош. Во примарната здравствена заштита се потребни систематски програми за обука на лекарите, со цел подобрување на нивните вештини за дијагноза и лекување од ментални заболувања, но и едукација за време на специјализацијата и во психолошката наука;
- Обезбедување на квалитетна заштита на лицата со ментални здравствени проблеми, со здружување на

општествените и на здравствените служби, со особено внимание на ризичните групи;

- Потребно е применување на современи методи за лекување и згружување на болните од ментални заболувања во новоотворените Центри за ментално здравје, кои се наоѓаат во Скопје, Гевгелија, Прилеп, Струмица и Тетово, се во состав на психијатриските болници а се интенција на СЗО;
- Намалување на болничките постели во големите психијатриски болници кои носат азилен карактер, со што ќе се придонесе за вклучување на поголем број на пациенти во општеството со цел нивна ресоцијализација и рехабилитација;
- Подобрување на условите на сегашните хоспитални установи, особено за пациенти за кои е неопходна подолготрајна хоспитализација;
- Организирање и имплементација на заштитни домови (хотели) кои можат да бидат организирани од јавното здравство, или да бидат приватни;
- Отварање на психијатриски одделенија во општите болници за краткотрајни престои за акутните или за повторно актуелизирани состојби;
- Отварање на центри за советување на млади брачни двојки;
- Кабинети за неврози, за психози и за пострауматски стресни заболувања;
- Центри за превенција на суициди и на кризни состојби;
- Социјални клубови;
- Отварање на специјални центри во кои ќе бидат хоспитализирани пациенти испратени на лекување и чување со судска одлука, со посебни оддели за опсервација на луѓе лишени од слобода, заради судско психијатриско вештачење;
- Отварање на центри за ментално здравје за деца и за млади;

- Отварање на психогеријатриски центри кои ќе имаат превентивно значење и куративна содржина во својата работа, заради подобрување на квалитетот на живеењето кај возрасните луѓе;
- Формирање координативно тело кое ќе биде поврзано со активностите на невладините организации чие дејствување се одвива во областа на менталното здравје како стручна и пролонгирана едукација на сите оние кои, со својата активност низ разни невладини организации, можат да придонесат во превенцијата на менталните растројства;
- Изготвување на единствени доктринарни ставови во психијатријата;
- Неопходно е да се направат програми за едукација на населението корисрејќи ги сите можни информативни средства: електронски медиуми, предавањата кои на достапен и разбирлив начин ќе ги променат когнитивните ставови кон овој вид заболувања, а со тоа и однесувањето на средината - трнд на социјално ориентирана психијатрија;
- Едукација на семејството низ организирани форми;
- Едукација во училиштата со приспособен и разбирлив приод;
- Посебни едукативни програми за корисниците на услуги на менталното здравје, заради запознавање на сопствената болест;
- Едукација на затворскиот персонал за ментано здравје и за превенција на суицидите;
- Едукација на полициските службеници за менталното здравје.

Сегашната состојба со менталното здравје во Република Македонија се карактеризира со мошне старомодна протективна и институционална грижа за пациентот, поврзана со неадекватни сместувачки капацитети. Моделот на третман, кој главно се употребува во секојдневната практика е клиничко-медицински со предежно биолошки пристап во терапијата. Психосоцијалниот и психотерапевтскиот модел се поретко присутни, а уште поретко се вклучуваат други профили, како во лекувањето така и во медицинската рехабилитација. За да се

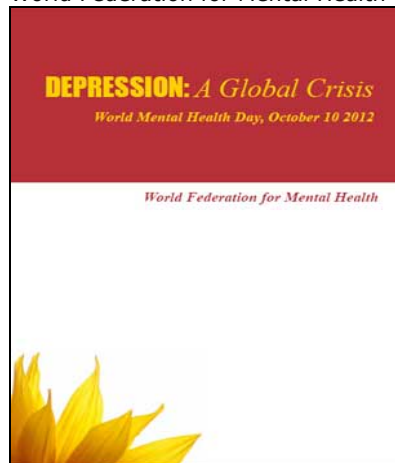
подобри состојбата потрено е подобрување на социјалните и на економските услови на живеење, како еден од суштествените фактори во елиминирање на фрустрациите и на конфликтните ситуации и интегрираност и хармонизирање на активностите на сите релевантни фактори на државните институции.

СВЕТСКИ ДЕН ЗА ЗАШТИТА НА МЕНТАЛНОТО ЗДРАВЈЕ

Светскиот ден за заштита на менталното здравје се одбележува во организација на Светската федерација за ментално здравје (WFMH) од 1992. година, на ден 10.Октомври секоја година во повеќе од сто земји низ целиот свет.

Менталното здравје е составен дел на општото здравје. Тоа претставува важен ресурс за поединецот, семејството и нацијата.Проблемите и пореметувањата на менталното здравје, поради релативно високата преваленца и често хроничниот тек, како и почетокот во младата возраст и адолесценцијата, претставуваат еден од приоритетните јавно-здравствени проблеми.

World Federation for Mental Health

Оваа година Светскиот ден на менталното здравје во среда 10.Октомври 2012 година се одбележува со темата **“ДЕПРЕСИЈА: ГЛОБАЛНА КРИЗА”**.

Ментално здравје заблуди и факти

Заблуда: Има здравје и без ментално здравје.

Факт: Постои поврзаност помеѓу доброто ментално и доброто физичко здравје во секоја возраст од животот.Нарушеното физичко здравје може да влијае на емоционалното здравје.Но, и сериозните ментални болести и пореметувања како што се депресијата и анксиозноста често резултираат со занемарување на озбилни физички болести како што се рак, срцеви заболувања, шеќерна болест, артритис и заболувања на дишните патишта. Rene Descartes, филозоф од 17-от век, сметал дека умот е потполно одвоен од телото и ја истакнувал разликата.Скоро два века приврзаниците на менталното здравје се обиделе повторно да ги поврзат. Науката во 21-от век не признава одвоеност на менталното и физичкото здравје; умот и телото се нераздвојни, а здравјето е состојба на севкупна благосостојба во која “нема здравје без ментално здравје”.На овој начин се подига свеста и разбирањето на луѓето дека доброто физичко и ментално здравје се значајни за успешно растење и развој во секоја животна возраст.

Заблуда: Менталните пореметувања не се вистински здравствени проблеми како срцевите заболувања и шеќерната болест – тие се пореметување на личноста.

Факт: Менталните пореметувања не претставуваат помал здравствен проблем од болестите на срцето или бубрегот. Истражувањата покажуваат дека постојат генетски и биолошки причини за менталните пореметувања и можат да се лечат.

Заблуда: Луѓето со тешки ментални болести како што е шизофренијата често се насилни и опасни.

Факт: Статистичките податоци покажуваат дека луѓето со ментални пореметувања не се ништо повеќе насилни од општата популација.Луѓето со ментална болест, како шизофренија, се во поголема мерка преплашени, збунети и очајни отколу насилни.

Заблуда: Шизофренијата е повеќестрано преметување на личноста.

Факт: Шизофренијата е тешка ментална болест која често се заменува со повеќестрано пореметување на личноста. Всушност, тоа е состојба која доведува до бришење на границите помеѓу реалното и нереалното. Симптомите на шизофренија варираат од социјално повлекување до делузии и халуцинации, но често успешно се лечат со современи лекови.

Заблуда: Луѓето со манично-депресивни пореметувања опасно се непредвидливи и обично се изолирани од друштвото.

Факт: Манично-депресивните пореметувања или биполарните пореметувања се едни од најозбилните ментални пореметувања кои предизвикуваат душевна болка и ги пореметуваат односите помеѓу луѓето. Многу личности заболени од биполарно пореметување имале исполнет живот. Некои од најголемите светски личности пателе од биполарно пореметување вклучувајќи ги писателите како Ernest-a Hemingway-a, Graham-a Greene-a и Virginia-u Woolf; државникот Winston Churchill; глумицата Vivienne Leigh и комичарката Spike Milligan-a.

Заблуда: Мене не може да ми се случи да заболам од ментална болест.

Факт: Менталните болести се зачудувачко чести, од нив никој не е поштеден – може да заболи секој, на секоја возраст и во сите земји. Светската здравствена организација во 2004. година спровела истражување на повеќе од 60000 возрасни лица во 14 земји на светот. Резултатите од истражувањата покажале дека 7-17% од испитаниците имале некоја епизода на ментално пореметување во претходната година.

Извор:

Светска федерација за ментално здравје
(www.wfmh.org)

